

Nemzeti
Közszolgálati Egyetem
Vezető-és Továbbképzési Intézet

Pénzügyi intézmények, szabályozásuk és rendszerük

Budapest, 2014

A tananyag az ÁROP-2.2.19-2013-2013-0001 Elektronikus képzési és távoktatási anyagok készítése című projekt keretében készült el.

Kiadja:

© NKE, 2014

Felelős kiadó:

Patyi András
rektor

Tartalom

I. Bevezetés.....	4
II. A pénz kialakulásának történelmi háttere	5
III. A pénzügypolitika és a monetáris politika.....	6
IV. A pénzügyi szolgáltatói szektor makroprudenciális és felügyeleti intézménye.....	8
V. Az Európai Központi Bank.....	10
VI. A pénzügyi szektor kialakulásának történelmi háttere	11
VII. A pénzügyi szektor intézményeinek működése és szabályozása.....	12
VIII. A pénzügyi intézmények felügyelete.....	16
IX. Nemzetközi pénzügyi intézmények.....	17
Fogalomtár	19
Felhasznált irodalom.....	20

I. Bevezetés

A gazdaság a mindennapi életünk része, láthatatlanul beépült eleme. Részesei vagyunk, a termékeket és a szolgáltatásokat vásároljuk, és a minket kiszolgáló gazdaságot porszemnyi méretben működtetjük, segítjük. Vásárláskor pénztárcánkból készpénzünket vagy bankkártyánk által a bankszámlánkon lévő számlapénzünket használjuk, hogy igényeinket kielégítve a termékhez jussunk, annak ellenértéke kifizetésével. Megtakarításaink által hasznot szeretnénk elérni, így pénzügyi döntéseket hozunk, több-kevesebb szempont mérlegelése által. A pénz, az ezzel kapcsolatos ügyeink a hétköznapijaink automatikus részei, teljesen természetes folyamatok.

A gazdaságban való részvételünket, ahogyan minden más gazdasági szereplő részvételét aktívan segítik a pénzügyi intézmények. Lehetővé teszik az elszámolás, a teljesítés, a kifizetés és a finanszírozás műveleteit, folyamatait. A pénzügyi szektor, a pénzügyi szolgáltatások, a pénzügyi intézmények már-már automatizmusként kezelt szolgáltatásaikkal szinte láthatatlanul kiszolgálják a gazdaság szereplőit, és szolgáltatásaikkal lehetővé teszik a gazdaság működésének pénzügyi alapjait.

A pénzügyi intézmények, a pénzügyi szektor önmagában is hatalmas méretű szektor, és önnön mértékének többszöröse méretű pénzügyi folyamatokat kezel, lefolytat és támogat. Ezen alapvető jellemzője miatt is ezen intézmények szabályozása rendkívül speciális terület és több szempontból megközelített szabályozás terjed ki rá. Ennek két alapvető megközelítése a monetáris irányítás és a pénzügyi szabályozás, amely szintén a jelen könyv két meghatározó gondolatát adja.

II. A pénz kialakulásának történelmi háttere

A korai társadalmak kereskedelme és az áruk, szolgáltatások ellenértékének kifizetése az egyes történelmi időkben az **árucserre** módszereinek és a **fizetési módszereknek** a kötöttségei mentén fejlődhetett, annak nehézségeivel is megküzdött. A növekvő igények, a fejlődő társadalom, a növekvő áruforgalom az árucserét egyre inkább az elszámolási egység általános egyenértékese felé tolja a fejlődés útján. A kezdeti kauri csiga, színes kő, dohány, só stb., mint cserélt lebonnyító eszközök problémákkal néztek szembe, mivel azok értékállósága, kopása, szállíthatósága, összehasonlíthatósága tekintetében hiányossággal bírtak. Ekkor jelenik meg a nemesfém pénzbeli megjelenése, ami az uralkodói jelképekkel, arcképekkel való ellátottsága által az elfogadottságát biztosító elvként és elemként jelenik meg. A pénz elindul azon az úton, hogy nem önmagában annak belső értéke (mérete, tömege) jeleníti meg az értékét, hanem elindul a globálisabb elfogadottság, a jelképpel ellátott, felruházott érték útján.

Az ókori államok már a maihoz sok hasonlóságot mutató fizetőeszközzel rendelkeztek, és már ekkor megjelentek Babiloniában, Perzsiában, a Római Birodalomban a pénzváltással, pénzkölcsönzéssel foglalkozó vállalkozások. Igen fejlett pénzügyi rendszerek működtek Ázsiában is, elsősorban Kínában, Japánban és Koreában. E rendszerek egyik jellegzetessége volt, hogy a pénz szerepe mellett még döntő volt a naturáliák előállításának és kereskedelme. A XVIII. században a fejlett feudális rendszerekben megnőtt a piacok forgalma, és a készpénz használati értéke, és társadalmanként eltérő módon és időben, de kiszorította a csereügyleteket és a barter kereskedelmet. A XVIII. század végén kialakult Franciaországban a modern értelemben vett államháztartási és adórendszer, ahol teljesültek a modern pénzügyi rendszerek kialakulásának elvi feltételei (általános pénzhasználat, fejlett piac, személyében szabad polgár, képzett közpénzügyi apparátus, közpénzek felhasználásnak ellenőrzése). Ezt követően a XIX. század elején a gazdasági fejlődés életre hívta a modern bankok közvetlen elődeit, és létrejöttek a nemzeti jegybankok, tehát kialakult a pénzügyi alrendszer másik jelentős területe, a központilag irányított monetáris szféra (Angol Központi Bank 1694, Francia Nemzeti Jegybank 1800, az Osztrák Nemzeti Bank 1816).

A pénz tárgyalásakor tisztában kell lenni annak funkcióival és jelentőségével. A pénznek alapvetően öt funkciója van: értékmérő, fizetési, elszámolási – forgalmi, kincsképző és világpénz. Az értékmérő funkció lényege, hogy a pénznek van egy belső értéke, így lehetővé válik annak a terméknek az értékbeli meghatározása, amelyért cserébe a pénzt adják. A fizetési eszköz funkció lényege, hogy nem feltétlenül egy időpontban zajlik a pénz mozgása (fizetés) és az áru mozgása (leszállítás). A forgalmi vagy más néven elszámolási funkció szerepe a tranzakciók lebonyolításában van, az áru és a pénz ellentétes irányú mozgását jeleníti meg. A kincsképző, felhalmozási eszköz funkció, mint neve is mutatja a vagyon ilyen formában való felhalmozását jelenti. Az értékállóság ezen funkciónál jelenik meg legmarkánsabban. A világpénz funkció pedig a globális világunkban teljesen természetesként értelmezett terület, azaz a pénzeknek a szerepüket a nemzetközi forgalomban is be kell tudni tölteni.

Fejezetzáró kérdések

1. Melyik hamis? A pénz funkciói

- a.) világpénz
- b.) vagyonosodási
- c.) fizetési
- d.) értékmérő

III. A pénzügypolitika és a monetáris politika

Kiemelkedő lépés volt a magyar pénzügyi fejlődés útján az is, amikor 1878 szeptemberében megalakult az Osztrák-Magyar Bank, mint jegybank és központi bank, amely magán viselte a dualista állammodell jellegzetességeit, és az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásáig működött. Az első világháború után önállóvá vált Magyarország 1924-ben jött létre a jegybank, a Magyar Nemzeti Bank, amelynek megalapítását és működését az 1923-ban felvett népszövegségi kölcsön tette lehetővé.¹ A korszak fizetőeszköze ekkor még a korona, amelynek stabilitását, vásárlóerejét az I. világháború és az ország szétszabdálása megingatta, és az 1925-27-es pénzügyi reformban a pengő váltotta fel, a forint 1946. augusztus 1-i bevezetéséig. Pénzügyi jellegű reformokra több alkalommal sor került a szocialista korszakban.² Ezek közül megemlíteném az állami pénzügyekről szóló 1979. évi II. törvényt, amely átfogóan kívánta szabályozni az akkori magyar pénzügyi rendszer egészét a tanácsok pénzügyeitől a Magyar Nemzeti Bankig. A jegybank szabályozása többoldalú kérdéskör. A jegybank egyrészt a gazdaságpolitika egyik kialakítója és meghatározó szereplője, másrésztől a bankok bankja, azaz a pénzügyi szektor irányítója, befolyásolója és abban aktívan résztvevő szereplője.

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) a **gazdaságpolitika** kialakításában aktívan résztvevő intézmény. Ennek alapvető oka, hogy a monetáris politikát a jegybank határozza meg, az ő felelőssége. A gazdaságpolitika sokrétű döntéshozatalból, befolyásoló rendszerből, összefüggésrendszerből áll. A gazdaságpolitika alapvetően befolyásolja a gazdaság résztvevőinek (vállalatok, lakosság – háztartások, külföldi szereplők) döntéseit, mozgásterét, lehetőségeit. Az állam a döntései által megalkotja a korlátokat, lehetőségeket nyit és az általa meghatározott elvek és területek mentén teszi ezt meg. A gazdaságpolitikában rendszerezetten megjelennek a gazdasági célok, a társadalmi célok és a politikai célok.

A gazdaságpolitika számos részterületre, további ágazati, szektorális és funkcionális politikákra bontható fel. Ennek mentén témánkhoz a pénzügypolitika kapcsolódik, amely jellegéből fakadóan a gazdaságpolitika funkcionális eleme. A **pénzügypolitika** olyan makro-gazdaságpolitika – szemlélettől függően – kettő vagy három további részpolitikára bontható fel. A legtöbbek által ismert a fiskális és a monetáris politika mentén való elhatárolás, azonban célszerű a harmadik területre is figyelmet fordítani, ami pedig a devizapolitika (árfolyampolitika). Igaz ez utóbbi Magyarországon napjainkban kisebb súlyt kap, de a fizetési mérleg egyensúlya itt sem hagyható figyelmen kívül. A pénzügypolitika két hangsúlyos területét tovább vizsgálva kezdjük a fiskális politikával. A **fiskális politika** alapvetően a költségvetésen keresztüli szabályozást jelenti. Fiskális (költségvetési) politika keretében az állam közvetlenül beavatkozik a gazdaságba elvonásokon (adók, vámok, járulékok stb.) és újraelosztási módokon (támogatások, kormányzati beruházások, nyugdíj stb.) keresztül. Ennek megvalósításához egy kiterjedt rendszer és intézményi háttér szükséges, amely maga az államháztartás. A pénzügypolitika másik részterülete a **monetáris politika**. A monetáris kifejezés is a római *moneta*, Iuno Moneta istennő nevéből származik. (Érdekessége abban állt, hogy az érmék hátoldalára *Héra* római megfelelőjének (Juno Moneta) a „vezetéknevét” (*Moneta*) verték. Mivel más nyelvekben a pénzre szó nem létezett, jobb híján „monetának” hívták az érméket. Innen eredeztethető a latin *monetáris* kifejezés.) A monetáris politika a gazdaságban lévő, rendelkezésre álló pénzmennyiségen keresztül történő szabályozás, amely szabályozást a jegybankok gyakorolják. Ha a jegybank eszköztárán keresztül növeli a forgalomban lévő pénzmennyiséget, akkor expanzív monetáris politikáról van szó, ha csökkenti a forgalomban lévő pénzmennyiséget, akkor restriktív a monetáris politika. A pénzmennyiség szabályozásához a jegybanki eszköztár alkalmazható. Ennek legtipikusabb eszközei a jegybanki tartalékráta, a jegybanki alapkamat, kamatfolyosó, refinanszírozási hitelek és kamatai, nyíltpiaci műveletek.

A jegybank azért végez pénzpiaci műveleteket, hogy a jegybanki kamatlépések hatékony transzmisszióját megvalósítsa, továbbá segítse a hitelintézetek likviditásmenedzselését, és hozzájáruljon a bankrendszer stabilitásához. A pénzügyi közvetítés hatékonyságára, a pénzügyi verseny előmozdítására való törekvés hozzájárul a jegybanki célok teljesüléséhez, vagyis az árstabilitás eléréséhez és fenntartásához. A jegybank által alkalmazott eszköztáron belül funkciójuk szerint megkülönböztetünk:

- a.) irányadó instrumentumként szolgáló eszközt (a kéthetes MNB kötvény), amely a transzmissziós mechanizmusban tölt be lényeges szerepet,
- b.) a bankközi kamatok volatilitását (változékonyságát) csökkentő eszközöket, amelyek a hitelintézetek likviditáskezelését támogatják,
- c.) sterilizációs eszközöket, amelyek a bankrendszer likviditás-többletének lekötését szolgálják,
- d.) és az árfolyam direkt befolyásolását szolgáló eszközöket.

1 Bácskai Tamás (szerk.): A Magyar Nemzeti Bank története I. (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993), 544. o.

2 Meznerics Iván: Pénzügyi jog a szocialista gázdálkodás új rendszerében (KJK, Budapest, 1969), 58-59. o.

Tehát az MNB egyik alapvető feladata, hogy meghatározza és megvalósítsa a monetáris politikát. Az MNB jogosult a bankjegy- és az érmekibocsátásra, az általa Magyarország hivatalos pénznemében kibocsátott bankjegy és érme – ideértve az emlékbankjegyet és emlékérmét is – Magyarország törvényes fizetőeszköze. A gazdaság külső stabilitásának megőrzése érdekében hivatalos deviza- és aranytartalékokat képez és kezeli azt, továbbá ezzel, valamint az árfolyam-politika működtetésével kapcsolatban devizaműveleteket végez. Felügyeli a fizetési és elszámolási, valamint az értékpapír-elszámolási rendszereket, részt vesz a fizetési és elszámolási, valamint az értékpapír elszámolási mechanizmusok kialakításában. Feladatai ellátásához, valamint az Európai Központi Bankkal szemben fennálló statisztikai adatszolgáltatási kötelezettség teljesítéséhez statisztikai adatokat gyűjt, ezeket elemzi és nyilvánosságra hozza.

Fejezetzáró kérdések

1. Melyik hamis? A pénzügypolitika területeihez tartozik

- a.) monetáris politika
- b.) fiskális politika
- c.) agrárpolitika
- d.) devizapolitika

2. A pénzügypolitika a gazdaságpolitikának milyen eleme?

- a.) szektorális
- b.) funkcionális
- c.) alegységi
- d.) társadalmi

3. Milyen főbb részekre osztható a pénzügypolitika?

.....
.....

IV. A pénzügyi szolgáltatói szektor makroprudenciális és felügyeleti intézménye

Az **MNB** határozza meg a hitelintézetek prudenciális felügyeletére és a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitására vonatkozó hatékony makroprudenciális elveket, tekintettel arra, hogy elsősorban a jegybank rendelkezik a makrogazdasági környezet, a pénzügyi piacok és a pénzügyi közvetítőrendszer összefüggéseinek elemzéséhez szükséges kompetenciával. Ennek érdekében feltárja a pénzügyi közvetítőrendszer egészét fenyegető üzleti és gazdasági kockázatokat, elősegíti a rendszerszintű kockázatok kialakulásának megelőzését, illetve szükség esetén azok csökkentését, vagy megszüntetését, továbbá hitelpiaci zavar esetén a hitelezés ösztönzésével, a túlzott hitelkiáramlás esetén annak visszafogásával járul hozzá a közvetítőrendszer gazdaságfinanszírozó funkciójának kiegyensúlyozott megvalósulásához.

Az MNB részvénytársasági formában működő jogi személy, amelynek székhelye Budapest, jegyzett tőkéje tízmilliárd forint, részvényei az állam tulajdonában vannak. Az államot mint részvényest az államháztartásért felelős miniszter képviseli. Az MNB cégnevét a cégjegyzékbe nem kell bejegyezni, a részvénytársaság elnevezést pedig az MNB cégnevében nem kell feltüntetni. Az MNB alapító okiratát a részvényes állapítja meg, amelyet be kell mutatni az Országgyűlésnek. Az MNB élén elnök áll. Az elnök megbízatása hat évre szól, és legfeljebb egy alkalommal újítható meg.

Az MNB legfőbb döntéshozó szerve a Monetáris Tanács, amely szükség esetén bármikor összehívható, de havonta legalább egy alkalommal ülésezik. Tagjai az MNB elnöke, mint a Monetáris Tanács elnöke, az MNB alelnökei és a további tagok, akiket hat évre az Országgyűlés választ. Taggá az a magyar állampolgár nevezhető ki, illetve választható, aki monetáris, pénzügyi vagy a hitelintézeti tevékenységgel kapcsolatos kérdésekben kiemelkedő elméleti és gyakorlati szakmai ismeretekkel rendelkezik. A Monetáris Tanács évente az első ülésen a jelenlevők egyszerű szótöbbségével az MNB alelnökei közül megválasztja a Monetáris Tanács elnökhelyettesét. A Monetáris Tanács határozatképes, ha tagjainak többsége jelen van. A Monetáris Tanács határozatait a jelenlevők egyszerű szótöbbségével hozza, szavazategyenlőség esetén a Monetáris Tanács elnökének, illetve az elnök akadályoztatása esetén elnökhelyettesének szavazata dönt.

Az igazgatóság felelős az MNB működésének irányításáért, valamint a Monetáris Tanács és a Pénzügyi Stabilitási Tanács döntéseinek végrehajtásáért. Az igazgatóság állapítja meg az MNB számviteli beszámolóját és dönt az osztalék fizetéséről, továbbá jóváhagyja az üzletvezetésről és az MNB vagyoni helyzetéről szóló, a részvényesnek küldendő jelentés tervezetét, valamint az MNB szervezetével és belső irányításával összefüggő kérdéseket és a működéssel, illetve feladatellátással kapcsolatos szakmai terveket és programokat, ideértve a fejlesztési és működési költségtervet is.

Az MNB folyamatos tulajdonosi ellenőrzésének szerve a felügyelő bizottság. Tagjai az Országgyűlés kormánypárti képviselőcsoportjai által jelölt és az Országgyűlés által választott elnöke, az Országgyűlés által választott további három tag, a miniszter képviselője és a miniszter által megbízott szakértő.

A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének pénz-, tőke- és biztosítási piac felügyeletével kapcsolatos funkcióit, továbbá a fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti funkcióit is a jegybank vette át 2013. október 1-jétől. A központi banktól teljesen elkülönült felügyelet egyre kevesebb országban (pl. Lengyelország és skandináv államok) jellemző. Tömegesen terjed vele szemben, hogy a felügyeleti feladatok jegybankokban jelennek meg. Belgium, Franciaország, Írország és Nagy-Britannia is ebbe az irányba halad.

Fejezetzáró kérdések

1. Melyik tevékenység nem része a jegybank tevékenységének?

- a.) bankjegy és érmekibocsátás
- b.) árfolyam politika működtetése
- c.) vállalatok hitelezése
- d.) fizetési és elszámolás, értékpapír elszámolási rendszer felvigyázása
- e.) hitelintézetek prudenciális felügyelete

2. Melyik az MNB legfőbb döntéshozó szerve?

- a.) Igazgatóság
- b.) Monetáris Tanács
- c.) Felügyelő bizottság
- a.) Pénzügyi Stabilitási Tanács

3. Más országokban is előfordul, hogy a felügyeleti feladatok jegybankokban jelennek meg?

- b.) igen
- c.) nem
- d.) csak az euró zóna tagállamaiban

V. Az Európai Központi Bank

Az Európai Központi Bank (EKB) az **Európai Unió**, pontosabban az euró-zóna közös valutájának, az eurónak a **központi bankja**. Az EKB az Unió országainak központi bankjaival együtt alkotja a Központi Bankok Európai Rendszerét (**KBER**). A KBER-be azoknak a tagállamoknak a nemzeti központi bankjai is beletartoznak, amelyek még nem vezették be az eurót. De ebbe a körbe azon tagországok is, amelyek különleges státusuk miatt (Dánia, Egyesült Királyság) élhetnek a kivülmaradás lehetőségével.

Az euró-rendszer elsődleges célja – az Európai Unió működéséről szóló szerződés 127. cikkének (1) bekezdésében meghatározottak szerint – az árstabilitás fenntartása. Az, hogy a Szerződés az EKB monetáris politikáját erre a feladatra összpontosítja, még nem jelenti azt, hogy a teljes makro feltételrendszert lefedné. A Szerződés rögzíti azt is, hogy „az árstabilitási cél veszélyeztetése nélkül a KBER támogatja a Közösségen belüli általános gazdaságpolitikát azzal a céllal, hogy hozzájáruljon a 2. cikkben megállapított közösségi célkitűzések megvalósításához”, amely szerint a Közösség célkitűzései között megtalálhatjuk egyebek mellett a foglalkoztatás magas szintjét, a fenntartható és inflációt nem gerjesztő növekedést, a gazdaság teljesítményének nagyfokú versenyképességét és konvergenciáját.

Kiemelten hangsúlyos – és az elmúlt időszakban magyar aktualitással is bíró – kérdés a központi banki **függetlenség** kérdése. Ami mögött az áll, hogy a pénzköltés és a pénznyomás feletti rendelkezést külön kell választani egymástól. Az euró-övezet monetáris rendjének egyik sarokkövét az EKB, a nemzeti központi bankok és az euró-rendszer függetlensége jelenti, amely „alkotmányos” státussal bír, hiszen mind az Európai Unió működéséről szóló szerződés, mind a Központi Bankok Európai Rendszerének alapokmánya rendelkezik róla. A függetlenség fogalma több aspektusból megközelíthető: egyrészt a működési függetlenség, másrészt az intézményi függetlenség szempontjából.

A Központi Bankok Európai Rendszerének alapokmánya 8. cikke értelmében az euró-rendszert az EKB döntéshozó testületei irányítják. Felelősségi körükön belül ezek a testületek hozzák meg az euró-rendszer feladatainak ellátásához szükséges döntéseket. Az euró-rendszer döntéshozatalával kapcsolatban megállapítható, hogy centralizált döntéshozatal érvényesül. Működésében viszont a decentralizáció elvére épülő munkamegosztás gyakorlata érvényesül. A nemzeti bankok látják el az euró-rendszer csaknem valamennyi operatív feladatát. Az EKB feladata elsősorban az, hogy az elvi-stratégiai irányvonalat határozza meg, és biztosítsa, hogy a nemzeti központi bankok a hozott döntéseknek megfelelően járnak el.

2013 őszén az Európai Parlament jóváhagyta az **új felügyeleti rendszer** kialakítását, amelynek alapján 2014 szeptemberétől az EU 150 legnagyobb, rendszerkockázat szempontjából kiemelt jelentőségű bankja az Európai Központi Bank közvetlen felügyelete alá tartozik. Az Európai Bankhatóság kapta a megbízást, hogy a nemzeti bankfelügyelvek által követendő gyakorlatot dolgozza ki. Az euró-zóna tagjai számára kötelező rendszer minden más uniós tagország előtt nyitva áll. Olyan döntéshozatali mechanizmus teremődik, amelyben az euró zónán kívüli EU tagállamok is egyenlő jogállást kapnak. A felügyelet demokratikus elszámoltathatóságának módja és átláthatóságának garanciái ugyancsak kiemelt követelményt jelentenek. Az új rendszer a felügyeleti jogkört a tagállamoktól uniós szintre emeli át. Az Európai Parlament a banki információk széles köréhez hozzáférhet. Az Európai Unióban a pénzszektor aránya jelentős – 10 legnagyobb kereskedelmi bankjának mérlegfőösszege a GDP 122 százaléka, míg az USA hasonló adata „csak” 44 százalékos – így a bankok az egész európai gazdaság biztonságának szempontjából jelentős kockázatot hordoznak.

Fejezetzáró kérdések

1. Az EKB és KBER egy és ugyanazon tevékenységet, intézményt jelent?

- a.) nem, mert az EKB a nemzeti jegybankok összessége
- b.) nem mert az KBER a nemzeti jegybankok összessége
- c.) nem, mert az EKB az euró zóna jegybankja, a KBER pedig az európai központi bankok rendszere, amely magába olvasztja a zónán kívüli jegybankokat is
- d.) igen

VI. A pénzügyi szektor kialakulásának történelmi háttere

A pénzügyi szektor ahogyan már korábban is megállapítottuk a gazdaság motorja, szíve. Stabilitása, jó működése a gazdaság minden szereplőjének érdeke. A **pénzügyi szektor** a **pénzügyi közvetítés** lebonyolítója, azaz a többlet pénzeszközöket a pénzhíány helyszínére segíti allokálni.

Forrásgyűjtő tevékenysége által a megtakarításokkal rendelkezők többlet jövedelemhez juthatnak megtakarításaik időleges átengedésével. A pénzügyi közvetítő rendszer a finanszírozó tevékenysége által pedig ötletben, lehetőségekben, tervekben gazdag, de forrásban hiánnyal bíró ügyfelek (vállalat, önkormányzat, lakosság) ötletei, tervei, vágyai valósulhatnak meg.

A **pénzügyi szektor részei** a bankszektor (bankok, takarékszövetkezetek, hitelszövetkezetek, pénzügyi vállalkozások), tőkepiaci szektor (befektetési vállalkozások, befektetési alapok és kezelőik, kockázati tőketársaságok), biztosítási szektor (biztosítók, viszontbiztosítók), pénztárszektor (nyugdíjpénztárak, egészségpénztárak). Az öngondoskodás szinte sokat emelkedett az elmúlt években, évtizedekben, de még mindig jelentősen elmarad a nyugati országok átlagától. Ennek következtében a nyugdíj- és az egészségpénztárak szerepköre marginális. Sajnos ebbe a körbe tartozik a biztosítási szektor is, mivel ezek nagymértékben a kötelező (jogszabályi alapon vagy kapcsolt termékként – pl. hitelfolyósítás feltétele a megköthető) biztosításokon alapulnak, az önként felmért és választott biztosítások aránya még mindig viszonylag alacsony szinten áll.

Ugyanakkor az intézmények szabályozással való megalapozása, az intézményekbe vetett bizalom ez irányú megalapozása már több mint két évtizeddel ezelőtt tudatosan és szakmailag nagyon alátámasztott módon megtörtént. Ezen szabályozási területről megemlíthető az 1990. évi VI. törvény, amely az értékpapír-forgalmazásról és az értéktőzsdéről szól, valamint a pénzügyi tevékenységet szabályozó 1991. évi LXIX. törvény. Ezt követően az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény meghatározta a monetáris és a fiskális rendszer alapelemeit, kapcsolatait és egymáshoz való viszonyát. A rendszerváltás után, 1990 áprilisában megkezdte működését az értéktőzsde Budapesten, kiépült a pénzügyi vállalkozások és a hitelintézetek rendszere, és megjelentek a pénzügyi fogyasztóvédelem alapintézményei, mint az Országos Betétbiztosítási Alap (OBA) 1993-ban, és a Befektető-védelmi Alap (BEVA) 1997-ben. Ezt követően 2001-ben létrejött az egységes Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF), amely felváltotta az addig működő négy pénzügyi felügyeletet (Bankfelügyelet, Állami Értékpapír-és Tőzsd felügyelet, Állami Pénztárfelügyelet és az Állami Biztosítás-felügyelet). Az egységes pénzügyi ellenőrző szervezet, a PSZÁF 2013. október 1-ig folytatta munkáját, ekkor beolvadt a Magyar Nemzeti Bank szervezetrendszerébe, és ezáltal a monetáris rendszer irányítása és a pénzügyi szektor ellenőrzése szervezeti formában egybekapcsolódott.

Fejezetzáró kérdések

2. Mi nem tartozik a pénzügyi közvetítő intézmények körébe?

- a.) Hitelintézet
- b.) Biztosító
- c.) Pénzverde
- d.) Befektetési vállalkozás

3. Mikor kezdődött el a pénzügyi szabályozás részletszabályozásának folyamata?

- a.) 70-es évek elején
- b.) 80-as évek elején
- c.) 90-es évek elején
- d.) 2010 után

VII. A pénzügyi szektor intézményeinek működése és szabályozása

A pénzügyi intézmények, a **pénzügyi szektor szabályozása** a kezdetekben szinte kizárólagosan a hazai piac igényei, a történeti háttér, a piac fejlettségi szintje és gazdaságpolitikai vonatkozások mentén alakult ki. Azonban a kezdő lépéseket követően és az uniós csatlakozáshoz való elköteleződés után a szabályozást egyértelműen az uniós szabályozási stratégiához való igazodás váltotta fel. A piacok globalizálódása spirálként fonódott össze a jogalkotással, hiszen a piac ilyen irányú igényét a szabályozás lehetővé tette és alátámasztotta, amely a nyitás és globalizálódás újabb fokozatait vetette fel. Az elmúlt 10-15 év a pénzügyi szektorban a nyitás, a felzárkózás, a modernizálódás és az uniós kötődés jegyében telik.

Az **uniós szabályozás** meghatározza tehát a hazai pénzügyi szektort szabályozásában, szabályozottságában és ezáltal működésében. Ennek alapvető lényege, hogy ezáltal az uniós alapelvek, a tőke szabad áramlása, a szolgáltatások nyújtásának szabadsága is lehetővé válik, megalapozott, támogatott és segített. Az intézmények a pénzügyi szektorban versenyzőkké válhatnak és ez árakban és szolgáltatásokban is meghatározó. A nyílt verseny lehetővé teszi az árazás terén való kedvező folyamatokat, valamint a termékek tekintetében is számos kedvező lehetőség válik elérhetővé. Ugyanis az intézmények szabad letelepedése (az Unió más országában már működő intézmények könnyen nyithatnak pénzügyi szolgáltató intézményt Magyarországon is) által még több szolgáltató termék- és szolgáltatásfejlesztése válik a fogyasztók számára elérhetővé, ami egyértelműen a fejlődés és a termékpaletta (szolgáltatáspaletta) bővülésének a letéteményese.

Az uniós szabályozás egységesíti az intézmények szabályozását azok szolgáltató kategóriái (hitelintézet, pénzügyi vállalkozás, bank, szövetkezeti hitelintézet, befektetési vállalkozás, befektetési alapkezelő, biztosító, viszontbiztosító stb.), végzett tevékenységei (pénzügyi szolgáltatás, befektetési szolgáltatás, biztosítási szolgáltatás stb.), valamint az intézmények működése (prudenciális szabályozás, alapítás, tőkekövetelmények, részesedésvásárlás, átalakulás, felszámolás, szolgáltatásnyújtás, felügyelet, fogyasztóvédelem stb.) tekintetében.

A pénzügyi szektor meghatározója Magyarországon egyértelműen a **bankszektor**. Az egyes országokban aszerint, hogy a lakossági megtakarítási formáknak és a pénzügyi közvetítésnek milyen formái erősek, milyen a vállalkozások részéről is a jellemzően választott finanszírozási forma, meghatározza a pénzügyi szektort. Ennek egyrészt történelmi okai vannak, másrészt a lakossági elvárások és igények berögzültsége is meghatározó. Ennek mentén az alapvetően alkalmazott elhatárolás szerint az angolszász országok jellemzően **tőkepiac** által vezéreltek, azaz tőkepiaci forrásból valósul meg a vállalatok finanszírozása (részvénykibocsátás, kötvénykibocsátás által). A germán típus pedig alapvetően bankvezérelt, azaz banki típusú finanszírozottság a jellemző, azaz a hitelezési tevékenység. Ennek az elhatárolásnak fontos jellemzője a kockázatvállalási hajlandóság és felmérési képesség is, hiszen a részvény- és kötvényvásárlásnál a vásárlást végző személy (akár magánszemély) egyénileg dönt és vállalja a kockázatot a finanszírozott intézmény vonatkozásában, míg hitelezési finanszírozás esetében a bankban elhelyezett megtakarítással történik a finanszírozás, azonban a finanszírozás tekintetében a vizsgálatot, a döntést és a kockázatot a hitelintézet viseli és vállalja fel.

Így történetiségében tehát Magyarország egyértelműen **hitelintézeti finanszírozott** alapokon álló gazdasággal rendelkezik. A hitelintézeti szektor alapjait a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény (Hpt.) szabályozza. A szakosított hitelintézetek (jelzálog-hitelintézet, lakástakarékpénztár, Magyar Fejlesztési Bank, Eximbank) tevékenységük egyedi jellemzői miatt külön törvényben kerülnek eltérő szabályaik tekintetében szabályozásra. De ezenkívül a Hpt. felhatalmazó rendelkezésein alapuló kormányrendeletek és miniszteri rendeletek is fontos területeket szabályoznak a hitelezés, betétgyűjtés és egyéb technikai és részletszabályok tekintetében. Hpt. tehát megadja a keretszabályokat és a fő szabályokat az intézmények, a tevékenység és a működés viszonylatában. A Hpt. rögzíti az alapítható pénzügyi intézmények körét (típusait), az alapítás feltételeit (pl. a minimális induló tőke mértékét, intézményi formákat, alapítási eljárás menetét stb.), a pénzügyi szolgáltatások körét (betétgyűjtés, hitelnyújtás, pénzügyi tanácsadás, pénzügyi szolgáltatás közvetítése, pénzforgalmi szolgáltatás, pénzváltás, pénzfeldolgozás stb.), továbbá azt, hogy az egyes pénzügyi intézmények mely pénzügyi szolgáltatások teljesítését végezhetik. A Hpt. fontos sajátosságaként említhető meg egyrészt, hogy megteremtette az alapját az univerzális (azaz pénzügyi és befektetési szolgáltatásokat egyaránt nyújtó) bankok működésének, másrészt hogy jelentősen szigorította a hitelintézetekben való tulajdonlás feltételeit, szabályait. Prudenciális szempontból jelentős felelősséget telepített a hitelintézetben minősített, azaz tíz százalékos részesedést elérő befolyással rendelkező tulajdonosokra nézve. A Hpt. kiterjesztette a törvényi szabályozást és a prudenciális felügyeletet a pénzügyi vállalkozásokra, azaz az olyan pénzügyi intézményekre is, amelyek nem gyűjtöttek betétet, azonban egyéb pénzügyi szolgáltatásokat (pl. pénzkölcsön, pénzügyi lízing stb.) nyújtanak. Ez a mozzanat kiemelkedő sajátossága a magyar pénzügyi szabályozásnak, ugyanis Európa több országában a betétet nem gyűjtő, azaz ügyfelek pénzét nem kezelő pénzügyi szolgáltatók nem tartoznak állami prudenciális felügyelet alá, felügyeleti engedély nélkül végezhetik tevékenységüket (pl. Egyesült Királyság, Szlovákia).

A pénzügyi intézmény kifejezés a hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások gyűjtő fogalma, amelyek főszabály szerint pénzügyi szolgáltatások nyújtására kizárólagosan jogosultak. A Hpt. ezen generális szabály meghatározása után az egyes intézménytípusokra lebontva határozza meg az általuk kötelezően nyújtandó, illetve kizárólagosan nyújtható, valamint szabadon végezhető szolgáltatásokat. A tevékenységek alapján történő elhatárolás és különbségtétel azért is fontos, mivel bizonyos tevékenységek nyújtása jóval komolyabb feltételek meglétét követeli meg, valamint szigorúbb szabályokhoz kötött. A **hitelintézet** legalább betétet gyűjt, vagy más visszafizetendő pénzeszközt fogad el a nyilvánosságtól (ide nem értve a külön jogszabályban meghatározott nyilvános kötvénykibocsátást), valamint hitel és pénzkölcsönt nyújt. A hitelintézetek közé tartoznak bankok (amely az összes pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatást végzésére kaphat engedélyt), a szakosított hitelintézetek, valamint a szövetkezeti hitelintézetek (ezek takaréki, illetőleg hitelszövetkezeti lehetnek). A **pénzügyi vállalkozások** között említhető meg az alapítványi formában működő pénzügyi vállalkozás, a pénzügyi holdingtársaság, valamint a pénzforgalmi elszámolóházaként működő pénzügyi vállalkozás. A Hpt. meghatározza, hogy melyik típusú intézmény milyen tevékenységek végzésére milyen feltételek mellett kaphat engedélyt.

A **szakosított hitelintézet** a rá vonatkozó külön törvényi szabályozásnak megfelelően jogosult tevékenységének végzésére azzal, hogy nem kaphat engedélyt a pénzügyi szolgáltatások teljes körének végzésére. Szakosított hitelintézet például a jelzálog-hitelintézet, amely pénzkölcsönt nyújt jelzálogjog fedezeté mellett, forrásait pedig alapvetően jelzáloglevél kibocsátásával gyűjti. A szövetkezeti hitelintézet takarékszövetkezetek és hitelszövetkezetek együttesen. A takarékszövetkezetek nem végezhetnek minden pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatást, de ügyfélkörükben nem zártak, azaz nemcsak saját tagjaiknak nyújthatnak szolgáltatást. A **hitelszövetkezet** azokat a szolgáltatásokat végezheti, amelyeket a szövetkezeti hitelintézet (a pénzváltás kivételével), de fontos jellemzője, hogy tevékenységét csak saját tagjai körében végezheti.

A hitelintézetek és a befektetési vállalkozások egyik legfontosabb része a prudenciális szabályozás. A prudenciális szabályozás lényege a körültekintő működés, a körültekintő döntéshozatal és a stabil működés megalapozása, folytatása, az ennek való megfelelésért megtett lépések, feladatok. A hitelintézetek és befektetési vállalkozások működésében a likviditás (azonnali fizetőképesség) és a szolvencia (mindenkori fizetőképesség, hosszú távú fizetőképesség) alapelvárások. A prudens szabályozás lényege tehát a megfelelő eszköz-forrás gazdálkodás előírása, elvárása, hogy a likviditás és a szolvencia megvalósulhasson. Ennek lényege, hogy a hitelintézetek felméri, hogy a hitelezett, finanszírozott ügyfelek, a különböző kihelyezést jelentő ügyleteik milyen kockázatokat hordoznak (pl. mekkora a veszélye annak, hogy nem fizeti vissza az ügyfél az intézmény számára a tartozását) és ennek mentén folyamatosan kell megfelelő szintű tőkével (eszközökkel) rendelkezniük. Mivel azonban a 2000-es évek elején elindult válság a pénzügyi szektor tekintetében számos problémát kidomborított, így a pénzügyi szektorban a szabályozás erősödése valósult meg és pótlólagos követelményeknek, elvárásoknak is eleget kell tenniük az intézményeknek.

Azonban a leggondosabb szabályozás, legmegfontoltabb működés esetén is adódhatnak problémák, így az alap prudens szabályozás kiegészítéseként az ügyfelek védelme életében másik védelmi vonalat is kiépített a szabályozó, mégpedig a betétbiztosítást. A Hpt. komplex jellegét mutatja, hogy integráltan tartalmazza az **Országos Betétbiztosítási Alapra** (OBA) vonatkozó szabályokat is. Az 1993-ban létrejött OBA jelentőségét az adja, hogy ahhoz (meghatározott kivételektől eltekintve) kötelesek csatlakozni a hitelintézetek, és meghatározott betétek tekintetében kártalanítás teljesíthető az OBA részéről akkor, ha a hitelintézet a kifizetések teljesítésére nem lenne képes (pl. betét befagyasztása vagy a hitelintézeti engedély visszavonása esetén). Ezen intézmény alkalmazásával védelem nyújtható tehát a betétesek számára, akiknek a kára enyhíthető, ha az adott pénzügyi intézmény anyagi helyzetének megrendülése folytán képtelenné válik arra, hogy a betétesek pénzét visszafizesse. A betétes a betétjét kamattal növelten kapja vissza, maximum 20 napon belül. A betétek biztosítsága 100.000 euró értékig áll fenn, és forintban fizetendő kártalanítást jelent.

Az OBA mellett megemlíthető még a befektetések biztonságának növelését szolgáló, az 1997-ben létrejött **Befektető-védelmi Alap** (BEVA), amelyet azonban nem a Hpt., hanem a tőkepiacról szóló törvény (Tpt.) intézményesít. Ha egy intézmény a jogszabály által ún. biztosított tevékenységet (pl. pénzügyi eszközre vonatkozó megbízás felvételét, továbbítását, végrehajtását, letétkezelését, illetőleg portfóliókezelést) kíván végezni, akkor ezt csak a BEVA tagjaként teheti meg. A BEVA alapvető rendeltetése, hogy a jogszabályi feltételek fennállása esetén a befektetők részére megállapítsa és kifizesse a kártalanítási összeget; az Alap kártalanítási kötelezettsége abban az esetben következik be, ha a bíróság az Alap tagjának a felszámolását rendeli el.

A Hpt.-nek és az ügyfelek védelmének fontos kérdésköre még a **fogyasztóvédelem** is. A reklámok terén való korlátozás, információ-nyújtási szigorú szabályozás az ügyfelek védelmét szolgálja. A fogyasztóvédelemnek a pénzügyi szektorban kiemelt jelentősége van, hiszen a pénzügyi szektor speciális tudást, tapasztalatot igényel(ne) a döntések meghozatala előtt és nem kellő végiggondolás mellett anyagi hátránnyal járó döntéseket hozhat a fogyasztó. Mivel a pénzügyi szervezetek az információ-aszimmetria miatt több információval bírnak és egyéb (szakmai) tudás birtokában is vannak, így a fogyasztóvédelemnek fontos része, hogy a szabályozás biztosítja, hogy a pénzügyi intézmény ezzel ne éljen vissza, a fogyasztó ne kerüljön hátrányba. Ugyanakkor az egyes pénzügyi szolgáltatásokban és magában a

pénzügyi szektorban csaldott fogyasztók száma a pénzügyi válság, és a válsággal összefüggő negatív következmények következtében jelentősen megnőtt. A csaldottság a pénzügyi szolgáltatók gyakran nem teljes körű, vagy megtévesztő tájékoztatására, továbbá a pénzügyi tájékoztatlanságból adódó nem kellően körültekintő fogyasztói döntéshozatalra vezethető vissza. Ezek a jelenségek és gyakorlatok rombolják a pénzügyi szervezetekbe és a pénzügyi rendszerbe vetett bizalmat, amely lényegi eleme a pénzügyi közvetítrendszer zavartalan működésének. A bizalomvesztés, a csaldott fogyasztók nagy száma erodálja a piacot, alááshatja a pénzügyi piacok stabilitását, és végső soron csökkenti a pénzügyi közvetítő rendszeren keresztül megvalósuló forrásallokáció hatékonyságát.

A hatékony pénzügyi fogyasztóvédelem alapját azok a szabályok, előírások és normák jelentik, amelyek rögzítik a szolgáltatók számára a „játékszabályokat”, és ezáltal mintegy védőhálót jelentenek a fogyasztók számára. Ezeket a magatartás-normákat tartalmazhatják jogszabályok, illetve más előírások is, de alapulhatnak a piaci szereplők önszabályozásán is.

Fejezetzáró kérdések

1. Igaz-e az alábbi megállapítás: A Hpt. megteremtette a jogi alapját az univerzális (azaz pénzügyi és befektetési szolgáltatásokat egyaránt nyújtó) bankok működésének. A Hpt. jelentősen szigorította a hitelintézetekben való tulajdonlás feltételeit, szabályait?

- a.) igen, igaz
- b.) nem, mert az univerzalitást a piac hozta létre
igen, igaz és az univerzalitás magába foglalja a jegybanki tevékenységet is
- c.)

2. Igaz-e az alábbi állítás: Az Országos Betétbiztosítási Alapra vonatkozó szabályok önálló, külön ezt tartalmazó törvényben vannak jelenleg szabályozva?

- a.) nem igaz, mert a Hpt.-ben vannak szabályozva
- b.) nem igaz, mert a jegybanktörvényben vannak szabályozva
- c.) igaz, az országos betétbiztosítási alapról szóló törvényben vannak szabályozva

3. Melyek a fogyasztóvédelem szabályozási eszközei? Melyik a hamis?

- a.) tájékoztatási kötelezettség
- b.) reklám szabályozás
- c.) aláírásminta adása
- d.) egyoldalú szerződésmódosítás korlátozása

4. Mit jelent, hogy a bank prudensen működik?

- a.) Nem vállal kockázatot.
- b.) Alacsony szinten tartja a hitelállományát.
- c.) Soha nem követel el szabálytalanságot.
- d.) Hosszú távra igyekszik megteremteni a biztonságos és jövedelmező működést.

5. Minden bank egyúttal hitelintézet is. Minden lakástakarék-pénztár egyúttal szakosított hitelintézet is.

- a.) Csak az első állítás igaz.
- b.) Egyik állítás sem igaz.
- c.) Mindkét állítás igaz.
- d.) Csak a második állítás igaz.

6. Mi az OBA?

- a.) Országos Betétszerződési Alap
- b.) Országos Betétvédelmi Alapítvány
- c.) Országos Befektetővédelmi Alap
- d.) Országos Betétbiztosítási Alap

7. A Hitelintézeti törvény által felállított intézményi kategóriák:

- a.) kereskedelmi bank, speciális hitelintézet, szövetkezeti hitelintézet, pénzügyi vállalkozás
- b.) bank, szakosított hitelintézet, szövetkezeti hitelintézet, pénzügyi vállalkozás
- c.) kereskedelmi bank, banki hitelintézet, befektetési bank, szövetkezeti hitelintézet, pénzügyi intézmény
- d.) bank, szövetkezeti hitelintézet, befektetési bank, pénzügyi vállalkozás

8. Az alábbiak közül melyik tartozik a szakosított hitelintézetek közé?

- a.) Szövetkezeti hitelintézet
- b.) Bank
- c.) Lakástakarék-pénztár
- d.) Befektetésialap-kezelő

9. Mi a különbség a szövetkezeti hitelintézet és a hitelszövetkezet között?

- e.) Semmi, a kettő azonos.
- f.) A hitelszövetkezet a szövetkezeti hitelintézet egy speciális fatája, szolgáltatásait csak tagjai körében nyújthatja.
- g.) A szövetkezeti hitelintézet a hitelszövetkezet egy speciális formája, nem nyújthat kiegészítő pénzügyi szolgáltatásokat.
- h.) A hitelszövetkezet csak hitelt nyújthat, betétet nem fogadhat el.

VIII. A pénzügyi intézmények felügyelete

A vállalkozások felügyelete különböző aspektusai mentén történik (adóellenőrzés, egészségügy-higiéne ellenőrzés, munkavédelmi ellenőrzés stb.). A pénzügyi szektor sajátos helyzetéből fakadóan speciális ellenőrzést igényel. Leglátványosabb szükségesség a hitelintézetek esetében áll fenn, hiszen a magas saját tőke elvárásai mellett is a hitelintézetek főként az ügyfelek pénzével, a betétekkel gazdálkodnak, azokat helyezik ki. Ezért is emlegetik a pénzügyi szektort kockázatos szektorként és a banküzemet kockázatos üzemként. Tehát a pénzügyi közvetítőrendszer zavartalan, átlátható és hatékony működésének biztosítása különösen meghatározó. Ennek kiteljesedése és kiteljesítése érdekében Magyarországon 2013 októberétől az MNB látja el a **pénzügyi közvetítőrendszer felügyeletét és ellenőrzését**, elősegíti a pénzügyi közvetítőrendszer részét képező személyek és szervezetek prudens működését, felügyeli a tulajdonosok gondos joggyakorlását; feltárja és csökkenti a nemkívánatos üzleti és gazdasági kockázatokat; továbbá fellép a pénzügyi szervezetek által nyújtott szolgáltatásokat igénybevevők érdekeinek védelmére és a pénzügyi közvetítőrendszerrel szembeni közbizalom erősítése érdekében. A PSZÁF és az MNB integrációja elősegítette, hogy biztosított legyen a hatékony koordináció a makro- és mikroprudenciális felügyelet között, azaz megvalósuljon a pénzügyi rendszer egészének stabilitását veszélyeztető rendszerkockázati tényezők nyomon követése és kontrollja, illetve az intézmények egyedi felügyelését, az egyedi kockázatok nyomon követését szolgáló mikroprudenciális felügyelés közötti összhang megteremtődjön.

Fejezetzáró kérdések

10. A pénzügyi szektor intézményeinek pénzügyi felügyeletét a ..... látja el. Mi kerül a ..... helyére?

- a.) Gazdasági és Versenyhivatal
- b.) Nemzeti Adó- és Vámhivatal
- c.) Magyar Nemzeti Bank
- d.) Országos Rendőr Főkapitányság

IX. Nemzetközi pénzügyi intézmények

Nemzetközi feladatok ellátása, összehangolt működés, nemzetek feletti feladatok ellátása érdekében nemzetközi pénzügyi szervezetek működnek. Az egyes intézmények külön-külön elhatárolt célokkal (fejlesztési finanszírozás, beruházási finanszírozás, felzárkóztatás stb.), azonban átfogóan elmondható, hogy a fő céljaikban alapvetően megegyeznek. Ennek keretében a nemzetközi gazdasági és pénzügyi folyamatok stabilitásának megteremtése az egyik közösként megfogalmazható cél, valamint a nemzetközi likviditás biztosítása és a zavartalan nemzetközi pénzforgalom.

a) *IMF (Nemzetközi Valutaalap)*: Az IMF létrehozására a II. világháború után – 1945 végén – a győztes nyugati hatalmak által Breton-Woodsban kötött szerződésben került sor. Olyan rendszer jött ekkor létre, amelynek célja az volt, hogy szabályozza a nemzetközi pénzügyi piacok és a tagállamok pénzügyi működését a pénzügyi egyensúlyra törekvés érdekében. A szerződés a tagállamok és az IMF közötti folyamatos gazdasági konzultáció és gazdasági szükséghelyzet esetén megvalósuló finanszírozás feltételeit határozta meg. Alapokmányát 29 ország írta alá és jelenleg 188 tagja van, amellyel az egyik legnagyobb nemzetközi szervezetnek tekinthető. A tagállamok gazdasági-pénzügyi erejük szerint (kvóta) arányosan járulnak hozzá a szervezet működési költségeihez, ugyanakkor ez határozza meg a szavazati arányukat is a közgyűlésben. A kvóta tehát tükrözi a tagállam világgazdaságban betöltött helyét, világpiacon részesejét, gazdasági erejét. A kvótát SDR-ben határozzák és öt évente felülvizsgálják.³ Az IMF legfőbb döntéshozó szerve a Kormányzó Tanács. Magyarországot a Tanácsban a Magyar Nemzeti Bank elnöke képviseli. A szervezet operatív szerve az Ügyvezető Igazgatóság, amelynek az élén vezérigazgató áll, akit a hagyományok szerint az európai tagállamok jelölnek. A jelenlegi elnöke a francia Christine Lagarde. Az IMF fő feladatai közé tartozik a nemzetközi árfolyamrendszer fenntartása, tehát a nemzeti valuták paritásának – egymáshoz viszonyított értékének – meghatározása és ellenőrzése. Egyik célja a devizagazdálkodás liberalizálása, de fontos szerepet vállal azzal, hogy hitelt is nyújthat a válsághelyzetbe kerülő tagállamoknak, és kidolgozott az államháztartás átláthatósága érdekében erre vonatkozó nemzetközi statisztikai standardokat. A nemzetállamok kötelesek folyamatosan tájékoztatást adni a nemzeti valutájukról és az államháztartásuk helyzetéről. Az IMF által nyújtott kölcsönök, hitelek alapvetően gazdasági válsághelyzetben, tehát akkor realizálódnak, amikor a tagállam más piaci forrásokból a leggyakrabban alkalmazott hitelfajta a készenléti hitel (Stand-by Arrangement – SBA) ezt a tagállamok kormánya előre meghatározott gazdaságpolitikai feltételek teljesülése megvalósulása esetén veheti igénybe, alapvetően rövid távú, 1-2 évig tartó megállapodás és tartalmaz egy visszafizetési moratóriumot, mert a felvételtől számított 3-5 éven belül kell visszafizetni, a tagállam kormánya azonban dönthet úgy is, hogy nem hívja le a keret egészét, tehát biztonsági tartalékként használja a hitelt. Gyakran alkalmazott hitelfajta a rugalmas hitelkeret (Flexible Credit Line – FLC) ezt az alapvetően jó gazdasági erejű országok kaphatják, nincs gazdaságpolitikai előfeltétele és lazább az ellenőrzés is. Ritkábban alkalmazott segítség az elővigyázatossági és likviditási hitelkeret (Precautionary and Liquidity Line – PLL), amelyet válságmegelőző, biztonságnövelő pénzügyi garancia elemként lehet lehívni az átmeneti likviditási problémákkal küzdő, sebezhető, de alapvetően jó gazdasági fundamentumokkal rendelkező országok számára hívhatnak le. Kiterjesztett hitelkeret (Extended Fund Facility – EFF), amely a legrégebbi hitelfajta egyike, 1974-től lehet ilyenhez hozzájutni és szerkezet átalakítási céllal adják három évre szóló megállapodás keretében és 4-10 éven belül kell visszafizetni.⁴

b) *Világbank (IBRD)*: A Valutaalappal együtt jött létre a Világbank, (hivatalos nevén International Bank for Reconstruction and Development – IBRD), amely működését 1946-ban kezdte meg. E banknak csak az lehet tagja, részvényese, aki a Valutaalapnak is tagja. A Világbank szervezeti felépítése hasonló a Valutaalaphoz, de az Ügyvezető Igazgatóság élén elnök áll, aki tradicionálisan amerikai állampolgár.⁵ A Világbank működésének alapvető jellegzetessége, hogy kizárólag tagállamainak nyújt hitelt. A visszafizetés egyetlen garanciája a nemzetállamok gazdaságpolitikája, illetve annak a világbanki ellenőrzése. Az IBRD is többféle hitelt, kölcsönt nyújthat, amelyek között a beruházási (project) kölcsön, illetve szerkezet átalakító vagy ágazati szerkezet átalakító hitel is megjelenik. E pénzügyi segítség célja a tagállam gazdasági növekedésének serkentése. A Világbank alapvetően a termelő, vagy a humán tőkét befolyásoló projekteket finanszírozza, amelyek eredményeképpen konkrét gazdasági eredmények mutathatók fel. A kölcsön nyújtásának alapfeltétele a tagállam kormányának garanciája. A hitelnyújtás további feltétele a gazdasági fejlettség alacsony szintje és a gazdasági megtérülés, tehát a projekt gazdaságossága. A hitel általában a piaci feltételeknél kedvezőbb visszafizetési feltételek tartalmaz, hogy ezzel is segítse az országok fejlődését. A Világbank jelenleg több

3 Vigvári András: Pénzügy(rendszer)tan (KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004), 252. o.

4 Ld. részletesebben: Bod Péter Ákos: Pénzügyi Alapok (Magyar Szemle Alapítvány, 2012), 230-231. o.

5 Vigvári András: i. m. 254. o.

pénzügyi csoportot működtet, tehát helyesebb lenne világbank csoportról beszélni.⁶ 1956-ban jött létre a Nemzetközi Pénzügyi Társaság, 1958-ban az Európai Beruházási Bank, 1959-ben Afrikai Fejlesztési Bank, szintén 1959-ben az Amerika-közi Fejlesztési Bank, 1967-ben az Ázsiai Fejlesztési Bank és 1990-ben jött létre az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank.

Fejezetzáró kérdések

11. IX/1. Melyik fejlesztési bankok tartoznak a Világbank keretébe?

.....
.....
.....

6 Uo. 234-235.

Fogalomtár

Jegybank: jegybanknak vagy központi banknak nevezzük a többszintű bankrendszer felső szintjén álló bankot, amely egy ország vagy országcsoport monetáris rendszerét irányítja, a monetáris politika alakításával. Fő feladata a nemzetgazdaságon belüli infláció kezelése, a pénzkibocsátás, a kereskedelmi bankok felügyelete, az egyéb pénzpiacok ellenőrzése, és a nemzeti valuta értékállóságának megőrzése.

Pénzügyi közvetítés: olyan piacok, személyek, intézmények, jogszabályok, szokványok, mechanizmusok, technikák összessége, amelyek lehetővé teszik a gazdaság pénz- és tőkekapcsolatainak megvalósulását. A pénzügyi közvetítő rendszer a gazdasági rendszer része.

Monetáris rendszer: A monetáris rendszer funkciója a gazdaság pénzellátásának és a fizetési rendszerének biztosítása. A monetáris hatóság (a jegybank) és a kereskedelmi bankok együttesen alkotják. A monetáris rendszer bürokratikus elvű, de piaci koordináción alapul.

OECD: Gazdasági és Együttműködési és Fejlesztési Szervezet. Ez a szervezet 1961-ben jött létre, székhelye Párizs, Magyarország 1996 óta tagja. E globális szervezet célja, hogy összehangolja a fejlett gazdasággal rendelkező országok gazdasági és szociális politikáját, összehangolja makrogazdasággal kapcsolatos értékrendjüket.

Maastrichti feltételrendszer: az Európai Unió maastrichti szerződésrendszer 121. szakasza határozza meg azt, hogy a tagállamok milyen feltételek teljesítése esetén léphetnek be az EMU III-ba, és alkalmazhatják az eurót mint fizetőeszközt. A feltételrendszer célja, hogy közelítse az európai uniós tagállamok makrogazdasági feltételeit, szabályozó rendszerét, teljesítményét. A feltételek: 1. az inflációs ráta nem haladhatja meg a három legalacsonyabb inflációs rátával rendelkező tagállam átlagát + 1,5%-ot. 2. Az államháztartás hiánya a GDP 3%-át nem haladhatja meg. 3. A bruttó államadósság GDP-hez viszonyított aránya a 60%-ot nem haladhatja meg. 4. Stabil nemzeti valuta alkalmazása. 5. A jegybanki alapkamat a három legalacsonyabb jegybanki alapkammattal rendelkező uniós tagállam átlagát + 2%-ot nem haladhatja meg. A tagállamoknak ezeket a feltételeket az euró bevezetése előtt két költségvetési évvel stabilan kell teljesíteniük.

Felhasznált irodalom

- HÓMAN Bálint: *A Magyar Királyság pénzügyei és gazdaságpolitikája Károly Róbert korában* (Nap Kiadó, 2003)
- MARISKA Vilmos: *A magyar pénzügyi jog kézikönyve* (Franklin Társulat, Budapest, 1896)
- BÁCSKAI Tamás (szerk.): *A Magyar Nemzeti Bank története I.* (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993)
- MEZNERICS Iván: *Pénzügyi jog a szocialista gazdálkodás új rendszerében* (KJK, Budapest, 1969)
- VIGVÁRI András: *Pénzügy(rendszer)tan* (KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004)
- LENTNER Csaba és társai: *Pénzpiacok szabályozása Magyarországon*. Akadémiai Kiadó, 2006 p. 327 ISBN 963 05 8375 5
- BOD Péter Ákos – KAIBÁS Márk: *Pénzügyi és költségvetési igazgatás*. Nemzeti Közigazgatási Intézet, 2012 p. 80 ISBN 978 963 8761149
- LENTNER Csaba és társai: *Bankmenedzsment – Bankszabályozás – Pénzügyi fogyasztóvédelem*. Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó, 2013 p. 526 ISBN 978 963 08 5591 4
- BOD Péter Ákos: *Pénzügyi Alapok* (Magyar Szemle Alapítvány, 2012)
- GÁL Erzsébet: *Praktikus bankszakmai ismeretek* (Saldo, Budapest, 2011.)
- ERDŐS Mihály – MÉRŐ Katalin: *Pénzügyi közvetítő intézmények* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2010.)